

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 40/2010 vp

Hallituksen esitys laiksi luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 11 päivänä tammikuuta 2011 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 318/2010 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- erityisasiantuntija Jussi Karttunen, oikeusministeriö
- puheenjohtaja, oikeusneuvos Hannu Rajalahti, Oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia koskevan sääntelyn tarkistamistyöryhmä
- hovioikeudenneuvos Teemu Paasikoski, Helsingin hovioikeus
- laamanni Eero Takkunen, Helsingin kärjäoikeus
- hallinto-oikeustuomari Maila Siivonen, Helsingin hallinto-oikeus
- valtiosyyttäjä Jorma Äijälä, Valtakunnan-syyttäjänvirasto
- puheenjohtaja, asianajaja Mika Ilveskero, Suomen Asianajajaliitto

- puheenjohtaja Arsi Rantanen, Julkiset Oikeusavustajat ry
- hallituksen puheenjohtaja Harri Lindberg, Suomen Lakimiesliitto ry
- puheenjohtaja Lasse Lehtinen, Suomen Oikeusapulakimiehet ry
- kärjätuomari Risto Tikka, Suomen tuomari-liitto ry
- toimitusjohtaja Yrjö Paukkunen, Lakiasiaintoimisto Yrjö Paukkunen Ky
- professori Mikael Hidén
- professori Antti Jokela.

Kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- valtioneuvoston oikeuskansleri
- eduskunnan oikeusasiamies
- sosiaali- ja terveysministeriö
- korkein oikeus
- korkein hallinto-oikeus
- Rovaniemen hovioikeus
- Oulun kärjäoikeus
- Eurooppalaisen Oikeusturvan Keskusliitto — EOK ry
- Finanssialan Keskusliitto.

Lisäksi Elinkeinoelämän keskusliitto EK on toimittanut valiokunnalle kirjallisen kannanoton.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista. Lisäksi muutettaisiin asianajajista annettua lakia, val-

tion oikeusaputoimistoista annettua lakia, oikeudenkäymiskaarta, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia, oikeusapulakia, lasten-

suojelulakia ja valtioneuvoston oikeuskanslerista annettua lakia.

Esityksen päätavoitteena on oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantaminen oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien työn laatutasoa nostamalla. Tämä toteutettaisiin siten, että kaikki oikeudenkäyntiasiamiehet ja -avustajat saatettaisiin ammattieettisten velvollisuuksien ja valvonnan piiriin perustamalla muille oikeudenkäyntiasiamiehille ja -avustajille kuin asianajajille ja julkisille oikeusavustajille uusi lupajärjestelmä. Luvat myöntäisi perustettava oikeudenkäyntiavustajalautakunta.

Luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja olisi oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävässään, samoin kuin tuomioistuimen määräykseen tai avustajanmääräykseen perustuvassa tehtävässä, velvollinen noudattamaan asiallisesti samansisältöisiä ammattieettisiä sääntöjä kuin asianajajat ja julkiset oikeusavustajat.

Luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja olisi mainituissa tehtävissään oikeuskanslerin, maan yleisen asianajajayhdistyksen — toisin sanoen Suomen Asianajajaliiton — yhteydessä toimivan valvontalautakunnan ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan valvonnan alainen. Luvan saaneelle oikeudenkäyntiavustajalle voitaisiin määrätä vastaavat kurinpidolliset seuraamukset kuin asianajajalle ja julkiselle oikeusavustajalle. Kurinpidollista seuraamusta koskevista päätöksistä olisi muutoksenhakumahdollisuus tuomioistuimeen.

Asianajajista annettuun lakiin ja valtion oikeusaputoimistoista annettuun lakiin tehtäisiin uudesta lupajärjestelmästä johtuvat muutokset. Valvontalautakunnan riippumattomuutta ja toiminnallista erillisyyttä suhteessa Suomen Asianajajaliittoon vahvistettaisiin. Valvontalautakuntaa laajennettaisiin yhdellä jaostolla, ja lautakuntaan otettaisiin jäseniksi myös luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia.

Oikeudenkäymiskaarta muutettaisiin siten, että oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana voisi yleisissä tuomioistuimissa yleensä toimia vain asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.

Avustajapakko otettaisiin käyttöön ylimääräisessä muutoksenhaussa korkeimmassa oikeudessa.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa tarkoitetuksi puolustajaksi tai asianomistajan oikeudenkäyntiavustajaksi sekä oikeusapulaissa tarkoitetuksi avustajaksi voitaisiin määrätä julkinen oikeusavustaja, asianajaja ja tietyin edellytyksin luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.

Lastensuojelulain muutoksella lupajärjestelmä ulotettaisiin myös lastensuojeluasioihin hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 2013 alusta. Vuoden siirtymäaikana lakien voimaantulosta lukien oikeudenkäyntiasiamiehet ja -avustajat säilyttäisivät aiemman kelpoisuutensa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Yleistä

Ehdotetulla lainsäädännöllä perustetaan uusi lupajärjestelmä oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia (jäljempänä oikeudenkäyntiasiamies) varten. Jatkossa oikeudenkäyntiasiamiehenä yleisissä tuomioistuimissa voi toimia yleensä vain asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiasiamies. Lupajärjes-

telmä ehdotetaan ulotettavaksi myös hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltäviin lastensuojeluasioihin. Lisäksi avustajapakko otetaan käyttöön korkeimpaan oikeuteen tehtävissä tuomiovirhekanтелua ja tuomion purkamista koskevilla ylimääräisen muutoksenhaun hakemuksissa.

Uudistuksen päätavoitteena on oikeudenkäyntien asianosaisten oikeusturvan ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytysten parantami-

nen oikeudenkäyntiasiamiesten työn laatutasoa nostamalla. Uudistuksen myötä kaikki oikeudenkäyntiasiamiehet saatetaan ammattieettisten velvollisuuksien ja valvonnan piiriin. Lisäksi lupajärjestelmän piiriin kuuluvien oikeudenkäyntiasiamiesten kelpoisuusehtoja tiukennetaan jonkin verran nykyisestä. Uusi lupajärjestelmä ei koske asianajajia eikä julkisia oikeusavustajia, joiden kelpoisuusehdot ovat nykyisellään riittävät ja jotka jo ovat ammattieettisten velvollisuuksien ja valvonnan piirissä.

Valiokunta toteaa, että prosessin asettamiin laatuvaatimuksiin ja kuluttajansuojaa koskeviin näkökohtiin yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävissä asioissa kiinnitettiin huomiota jo vuonna 2002 toteutetun oikeudenkäyntiasiamiesten kelpoisuusvaatimusten tiukennusta tarkoittaneen uudistuksen yhteydessä (HE 82/2001 vp — LaVM 22/2001 vp). Sittemmin tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitea on tarkastellut syitä, joiden vuoksi oikeudenkäyntiasiamiehiä koskevaa sääntelyä tulisi komitean mielestä arvioida uudelleen ja tiukentaa kelpoisuusvaatimuksia yleisissä tuomioistuimissa (Komiteanmietintö 2003:3). Komitean mukaan tavoitteena tulisi olla, että toisen asiaa voi ajaa tuomioistuimessa vain ammatillisesti pätevä ja ammatteisesti moitteeton asiamies, jonka toiminta on itsenäisen ja riippumattoman valvonta- tai kurinpitoelimen kontrollin alaisista.

Oikeudenkäyntiasiamiesten toimintaympäristö — tuomioistuimet ja syyttäjälaitos — on ollut viime vuosina merkittävien uudistusten kohteena. Siten on perusteltua tarkastella myös oikeudenkäyntiasiamiehiä, heille asetettavia vaatimuksia sekä heidän toimintaansa koskevia säännöksiä. Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin. Lisäksi valiokunta ehdottaa hyväksyttäväksi neljä uutta lakiehdotusta uudistuksesta johtuvien lakitekniesten viittausten huomioonottamiseksi.

Luvan myöntämisen edellytykset

Luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista ehdotetun lain 2 §:ssä säädetään oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan kelpoisuusedellytyksistä. Kun hakija täyttää luvan myöntämisen edellytykset, lupa oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana toimimiseen on myönnettävä hänelle. Lupahakemusta ei voi hylätä tarkoituksenmukaisuusperusteilla.

Kelpoisuusehdot tiukentuvat jonkin verran nykyisestä siten, että oikeudenkäyntiasiamieheltä edellytetään oikeustieteellisen tutkinnon suorittamisen lisäksi riittävää perehtyneisyyttä oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtäviin. Perehtyneisyyden voi saavuttaa työökemuksen kautta tai suorittamalla asianajajatutkinnon. Riittävä perehtyneisyys on esimerkiksi henkilöllä, joka on suorittanut tuomioistuinharjoittelun tai toiminut vähintään vuoden ajan syyttäjän tehtävissä. Riittävä perehtyneisyys on myös henkilöllä, joka lakimiestutkinnon suorittamisen jälkeen on toiminut vähintään vuoden ajan muussa oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävään perehdyttävässä työssä. Tällainen voi olla esimerkiksi avustavan lakimiehen työ asianajo- tai lakiasiaintoimistossa silloin, kun siihen säännönmukaisesti kuuluu oikeudenkäyntiasioihin liittyvää avustamista. Lisäksi edellytetään, että henkilö on rehellinen ja sopiva oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävään ja ettei hän ole konkurssissa eikä hänen toimintakelpoisuuttaan ole rajoitettu.

Valiokunta pitää oikeudenkäyntiasiamieheltä vaadittavia kelpoisuusehtoja asianmukaisina ja perusteltuina. Esityksen tarkoituksena on nimennomaan nostaa oikeudenkäyntiasiamiesten työn laatutasoa ja siten parantaa asianosaisten oikeusturvaa ja asianmukaisen oikeudenhoidon edellytyksiä. Valiokunnan mielestä kelpoisuusehtoja ei ole syytä lieventää esitetystä. Valiokunta ei toisaalta myöskään näe aihetta tiukentaa esitettyjä kelpoisuusehtoja, vaan pitää niitä riittävinä muutoksina nykytilaan nähden. Huomattava kelpoisuusehtojen tiukentaminen saat- taisi esimerkiksi vaikeuttaa alalle pääsyä.

Tässä yhteydessä valiokunta myös toteaa, että oikeusministeriö on vahvistanut asianajajatut-

kinnon tutkintojärjestyksen muutoksen, jota sovelletaan 1.3.2011 järjestettäviin asianajajatutkintoihin. Uuden tutkintojärjestyksen mukaan asianajajatutkintoon voi ilmoittautua oikeusnotaarin tutkinnon suorittanut henkilö. Siten oikeustieteen maisterin tutkintoa opiskeleva henkilö voi oikeusnotaarin tutkinnon suoritettuaan jo opiskeluaikana suorittaa asianajajatutkinnon ja oikeustieteen maisteriksi valmistuttuaan välittömästi hakea tässä tarkoitettua lupaa.

Oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien velvollisuudet

Luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista ehdotetun lain 8 §:ssä säädetään lupajärjestelmän piiriin kuuluvien oikeudenkäyntiasiamiesten ammattieettisistä velvollisuuksista. Ehdotuksen mukaan oikeudenkäyntiasiamiehen tulee rehellisesti ja tunnollisesti täyttää hänelle uskotut oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävät. Lisäksi pykälässä luetellaan oikeudenkäyntiasiamiehen omaan asiakkaaseen, asiakkaan vastapuoleen, viranomaisiin ja asiakkaan vastapuolen asiamieheen liittyvät keskeisimmät velvollisuudet. Muista kuin luettelossa nimenomaisesti mainituista velvollisuuksista, kuten myös velvollisuuksien tarkemmasta sisällöstä, on mahdollista hakea johtoa asianajajia velvoittavasta hyvästä asianajajatastavasta sekä sitä koskevasta soveltamiskäytännöstä. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenee, että esityksen nimenomaisena tarkoituksena on säätää oikeudenkäyntiasiamiehille oma velvollisuus koskeva säännös sen sijaan, että esimerkiksi viitattaisiin Suomen Asianajajaliiton hyväksymiin hyvää asianajajatapaa koskeviin ohjeisiin. Esityksen perusteluissa (s. 19) mainituista syistä valiokunta pitää esityksessä omaksuttua sääntelyratkaisua perusteltuna. Luvan saaneet oikeudenkäyntiasiamiehet ovat puheena olevan 8 §:n nojalla velvollisia noudattamaan asiallisesti samansisältöisiä ammattieettisiä velvollisuuksia kuin asianajajat ja julkiset oikeusavustajat nykyisin.

Luvan saaneiden oikeudenkäyntiasiamiesten tulee noudattaa laissa säädettyjä velvollisuuksiaan hoitaessaan oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtäviä. Näihin sisältyvät paitsi var-

sinainen edustaminen ja esiintyminen tuomioistuimessa, myös esimerkiksi oikeudenkäyntiä valmistelevat toimet, kuten asianosaisen avustaminen rikosasian esitutkinnassa. Oikeudenkäyntiasiamiehen tehtäviin liittymättömien oikeudellisten palvelujen tarjoaminen ei sisälly velvollisuuden piiriin. Oikeudenkäyntiasiamies on kuitenkin velvollinen noudattamaan 8 §:ssä säädettyjä velvollisuuksia sellaisessa muussa tehtävässä, jonka hän on saanut tuomioistuimen määräyksen perusteella tai johon hänet on määrätty oikeusapulaissa (257/2002) tarkoitetuksi avustajaksi. Tällainen muu tehtävä voi olla esimerkiksi tuomioistuimen määräykseen perustuvan pesänjakajan tehtävän hoitaminen.

Selvyyden vuoksi valiokunta toteaa, että oikeudenkäyntiasiamiehen velvoite noudattaa mainitussa 8 §:ssä säädettyjä velvollisuuksiaan ei koske vain niitä asioita, joissa häneltä edellytetään tässä tarkoitettua lupaa, vaan hänen tulee noudattaa niitä kaikissa hoitamisissaan oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävissä. Valiokunnan mielestä ei ole ajateltavissa, että esimerkiksi ns. summaarisessa riita-asiassa, jossa oikeudenkäyntiasiamieheltä ei edellytetä tässä tarkoitettua lupaa, velvoite noudattaa mainittuja velvollisuuksia syntyisi vasta, jos hänen hoitamansa asia muuttuu kesken prosessin vastaajan kiistämisen johdosta riitaiseksi.

Oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien toiminnan valvonta

Luvan oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana toimimiseen myöntää valtioneuvoston asettama oikeudenkäyntiavustajalautakunta. Oikeudenkäyntiasiamiesten toimintaa valvovat edellä mainittu oikeudenkäyntiavustajalautakunta, Asianajajaliiton yhteydessä toimiva valvontalautakunta sekä valtioneuvoston oikeuskansleri. Johdonmukaisesti sen kanssa, mitä edellä on todettu oikeudenkäyntiasiamiehen velvollisuuksista, valvonta koskee ainoastaan hänen toimintaansa oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävässä, tuomioistuimen määräykseen perustuvassa tehtävässä ja oikeusapulaissa tarkoitettuna avustajan tehtävässä.

Esityksen mukaan oikeudenkäyntiasiamiehet ovat oikeuskanslerin valvonnan alaisia vastaavasti kuin asianajajat ja julkiset oikeusavustajat ovat jo nykyisin. Oikeuskanslerilla on oikeus panna valvonta-asia vireille, jos hän katsoo, että oikeudenkäyntiasiamies laiminlyö velvollisuutensa. Oikeudenkäyntiasiamies on velvollinen antamaan oikeuskanslerille ne tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen tälle valvontatehtävän suorittamiseksi.

Valvontalautakunnan ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan valvonta perustuu pääsääntöisesti kanteluihin. Kantelujen käsitteleminen ja ratkaiseminen kuuluvat lähtökohtaisesti valvontalautakunnalle. Valvontalautakunta voi määrätä kurinpidollisena seuraamuksena huomautuksen tai varoituksen. Vakavimmista rikkeistä voi seurata enintään 15 000 euron seuraamusmaksu tai luvan peruuttaminen, joista päättää oikeudenkäyntiavustajalautakunta. Valvonta-asian ratkaisuun voi hakea muutosta valittamalla Helsingin hovioikeuteen, joka jo nykyisin käsittelee asianajajista annetun lain (496/1958) mukaiset valitukset. Asianajajaliitosta erotulle tai lupansa menettäneelle voidaan myöntää uusi lupa aikaisintaan kolmen vuoden kuluttua.

Valiokunta on pohtinut oikeudenkäyntiasiamiehen valvontamenettelyn erilaisia järjestämistapoja. Valiokunnan mielestä esitettyä valvontarakennetta voidaan puoltaa ottaen huomioon esityksen lähtökohta, jonka mukaan oikeudenkäyntiasiamiehet ovat velvollisia noudattamaan asiallisesti samansisältöisiä ammattieettisiä sääntöjä kuin asianajajat ja julkiset oikeusavustajat. Ehdotukset valvontalautakunnan roolista ja muutoksenhaun järjestämisestä yhdenmukaisesti asianajajia ja julkisia oikeusavustajia koskevien valvonta-asioiden kanssa ovat perusteltuja yhteneväisen ratkaisukäytännön turvaamisen kannalta. Valiokunta pitää kuitenkin tarpeellisenä, että valvonnan toimivuutta seurataan ja arvioidaan, tuleeko järjestelmää jatkossa kehittää.

Kun valvontalautakunnalle annetaan oikeudenkäyntiasiamiehiä koskevia valvontatehtäviä, on tarpeellista, että valvontalautakunnan riippumattomuutta ja toiminnallista erillisyyttä

Asianajajaliitosta vahvistetaan. Esityksessä ehdotetaan, että valvontalautakunnan kokoonpanoa laajennetaan ja että siihen otetaan jäseniksi asianajajien ja laissa tarkemmin määriteltujen muiden lakimiesten lisäksi myös luvan saaneita oikeudenkäyntiasiamiehiä. Tässä yhteydessä on syytä tähdentää, että valvontalautakunnan jäsenet toimivat tehtävässään tuomarin vastuulla ja asioita valmistelevan valvontayksikön toimihenkilöihin sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Lisäksi valvonta-asioiden käsittelyn järjestämiseen liittyvä yksi periaatteellinen lähtökohta on se, että valvonta-asioiden ohjautuminen valvontalautakunnan eri jaostojen kesken tapahtuu tuomioistuinten tapaan sattumanvaraisesti, jolloin etukäteen ei ole tiedossa, ketkä tiettyä valvonta-asiaa käsittelevät. Myös tämä osaltaan turvaa käsittelyn objektiivisuutta.

Ottaen huomioon, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiasiamiesten osuus valvontalautakunnan jäsenistöstä on suhteellisen pieni — kaksi kahdestatoista jäsenestä — heidän asemaansa on kuitenkin syytä vahvistaa. Sopusoinnussa sen edellä mainitun periaatteellisen lähtökohdan kanssa, että asiat jakautuvat jaostojen kesken sattumanvaraisesti, voidaan pitää järjestelyä, jossa oikeudenkäyntiasiamiestä koskevaa valvonta-asiaa käsiteltäessä puheenjohtajana valvontalautakunnan jaostossa toimii aina muu kuin asianajajakuntaan kuuluva jäsen. Valiokunta ehdottaa jäljempänä 1. lakiehdotuksen 11 §:n täydentämistä tätä tarkoittavalla säännöksellä.

Poikkeukset lupajärjestelmästä yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävissä asioissa

Lupajärjestelmä yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävissä asioissa on lähtökohtaisesti yleinen. Lupajärjestelmä koskee kaikkia yleisiä tuomioistuimia ja kaikkia niissä käsiteltäviä asiaryhmiä, jollei jonkin asiaryhmän osalta ole toisin säädetty. Merkitystä ei siten ole esimerkiksi sillä, onko henkilön toiminta ammattimaista vai satunnaista, sillä myös yksittäinen asia on hoidettava ammattitaitoisesti.

Lupajärjestelmän ulkopuolelle esitetään rajattavaksi asianosaiseen työ- tai virkasuhteessa

olevat oikeudenkäyntiasiamiehet sekä työmarkkinajärjestöjen palveluksessa olevat lakimiehet. Esityksen perusteluissa todetuista syistä (s. 17 ja 18) valiokunta pitää rajoituksia perusteltuina.

Asian valiokuntakäsittelyn yhteydessä on noussut esiin kysymys siitä, tulisiko lakiin sisältyvä poikkeus työ- ja virkasuhteessa olevista asiamiehistä ulottaa koskemaan myös samassa konsernissa tai yritysryhmässä työskenteleviä lakimiehiä. Valiokunta toteaa esityksen lähtökohtana olevan, että lupajärjestelmän toteuttaminen yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävissä asioissa on vahva pääsääntö ja että kynnys pääsäännöstä poikkeamisille asettuu tästä syystä varsin korkealle. Järjestelmä on kaikkien toimijoiden kannalta sitä selkeämpi, mitä vähemmän poikkeuksia on.

Ehdotusta työ- ja virkasuhteessa olevasta asiamiehestä on esityksessä perusteltu muun ohessa sillä, että työntekijä on joka tapauksessa työnantajan valvonnan alainen ja että työnantaja on vastuussa työntekijän mahdollisesti aiheuttamasta vahingosta. Valiokunnan käsityksen mukaan kumpikaan mainituista perusteista ei välttämättä sovellu läheskään kaikkiin eri yritysryhmittymiin. Tämän vuoksi edellä tarkoitettua konsernilakimiespoikkeusta ei valiokunnan mielestä voida asiallisesti samastaa esityksessä ehdotettuun työ- ja virkasuhteessa olevia asiamiehiä koskevaan poikkeukseen.

Samassa konsernissa tai yritysryhmässä työskenteleviä koskevaan poikkeukseen liittyisi myös käytännön ongelmia. Edes osakeyhtiölain (624/2006) mukaisen konserniaseman selvittäminen ja määrittely ei valiokunnan käsityksen mukaan aina ole yksinkertaista. Tuomioistuimilla on velvollisuus viran puolesta kontrolloida se, että asianomainen oikeudenkäyntiasiamies on kelpoinen toimimaan asiamiehenä. Jo tähän nähden on syytä pyrkiä välttämään kovin tulkinnanvaraisia säännöksiä tai säännöksiä, jotka edellyttävät laajaa asiantilan selvittämistä.

Esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi voimassa olevasta pelkkään sukulaisuussuhteeseen perustuvasta oikeudesta toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä. Valiokunta katsoo, että lähisuku-

laista tai aviopuolisoa koskevan poikkeuksen säilyttämiselle ei nyky-yhteiskunnassa ole enää riittäviä perusteita, ja säännöksestä luopumista voidaan siten pitää perusteltuna.

Ehdotus merkitsee myös sitä, että lähiomainen ei ilman säädettyä lupaa voi toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä, vaikka hän olisi lakimies. Käytännössä voi syntyä kohtuuttomalta tuntuvia tilanteita esimerkiksi silloin, kun oikeustieteellisen tutkinnon suorittanut henkilö omaa asiaa ajaessaan edustaisi samalla myös puolisoaan ja lapsiaan esimerkiksi yhteistä asuntoa koskevassa riita-asiassa. Vastaavanlainen tilanne voisi syntyä myös esimerkiksi jakamattomassa kuolinpesässä pesän osakkaiden kesken.

Valiokunta pitää edellä mainittuja näkökohtia ymmärrettävinä. Lupaedellytyksen väljentäminen siten, että laissa annettaisiin edellä kuvattun tyypissä tilanteissa oikeus oikeudenkäyntiasiamiehenä toimimiseen muullekin lakimiehelle kuin asianajajalle, julkiselle oikeusavustajalle tai luvan saaneelle oikeudenkäyntiasiamiehelle, ei kuitenkaan ole aivan ongelmaton. Valiokunta viittaa siihen, mitä edellä on todettu lupajärjestelmän ehdottomasta pääsäännöstä ja tulkinnanvaraisten poikkeusten välttämisestä. Selvää ei myöskään ole se, missä määrin tällaiselle säännökselle olisi todellista tarvetta. Varsin monet yksinkertaiset tuomioistuinasiat voidaan nykyään käsitellä pelkästään kirjallisessa menettelyssä, jolloin ei ole tarvetta asiamiehen käyttämiseen. Istuntokäsittelyä vaativat asiat ovat taas usein riitaisia, jolloin aviopuolison tai lähisukulaisen ei välttämättä ole mahdollista toimia puolisonsa taikka vanhempansa tai lapsensa asiamiehenä jo erilaisten intressiristiriitojen vuoksi. Mainitut riitaiset asiat ovat usein myös siinä määrin vaativia, että ne yleensä annetaan ammatikseen asianajoa harjoittavan asiamiehen hoidettavaksi. Lisäksi voidaan myös todeta, että kelpoisuusehdot täyttävä lähiomainen voi tarvittaessa toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä hankittuaan laissa säädetyn luvan. Valiokunta ei näin ollen pidä mainitunlaisen poikkeuksen säätämistä tässä yhteydessä aiheellisenä.

Myös esimerkiksi sellainen peruste, joka mahdollistaisi lupaedellytyksestä poikkeamisen silloin, kun kysymys olisi satunnaisesta asianajosta, olisi valiokunnan mielestä tulkinnanvarainen. Lisäksi tuomioistuimen voisi olla mahdotonta kontrolloida sitä, milloin kyse on vain satunnaisesta asiamiehenä toimimisesta.

Valiokunnan näkemyksen mukaan myös se, että lupajärjestelmästä poikkeaminen mahdollistettaisiin tuomioistuimen harkintaan perustuvalla päätöksellä, olisi käytännössä edellä kuvatuista syistä ongelmallinen ja voisi etenkin laajemmin käytettynä merkitä tuomioistuimille huomattavaa lisärasitetta. Seurauksena voisi myös olla, että ensin käytäisiin oikeutta — mahdollisesti eri muutoksenhakuasteissa — siitä esikysymyksestä, kuka voi toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä. Tämä ei olisi linjassa järjestelmän selkeyttä ja oikeudenhoidon parantamista koskevien tavoitteiden kanssa.

Valiokunta puoltaa siten sääntelyä ehdotetussa muodossaan. Järjestelmän toimivuutta on kuitenkin hyvä myös näiltä osin seurata. Saatujen kokemusten perusteella voidaan myöhemmin arvioida mahdollisia kehittämistarpeita.

Selvyyden vuoksi valiokunta vielä toteaa, että ehdotettu lainsäädäntö ei tarkoita sitä, ettei kelpoisuusvaatimukset täyttävän oikeudenkäyntiasiamiehen rinnalla voisi käyttää erityisasiantuntemusta tai kielitaitoa edellyttävissä asioissa henkilöä, joka ei ole asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiasiamies. Tällainen menettely on mahdollinen jo nykyisen lain mukaan.

Lupajärjestelmän soveltaminen hallintolainkäytössä

Valiokunta pitää tarpeellisena lupajärjestelmän käyttöönottoa hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltäviin lastensuojeluasioihin. Lasten huostaanottoa ja muuta lastensuojelua koskeissa asioissa oikeusturva-vaatimukset ovat korostuneita. Asioiden laatu edellyttää myös asianosaisten asiamiehiltä ja avustajilta oikeudellista ammattitaitoa ja ammattieettistä toimintaa. Lisäksi vuoden 2008 alusta voimaantulleella lastensuojelulailla uu-

distettiin päätöksentekojärjestelmää siten, että tahdonvastaisia huostaanottoasioita koskevat päätökset tehdään kuntatason sijasta ensivaiheessa hallinto-oikeuksissa. Korkein hallinto-oikeus muuttui samalla näissä asioissa ensimmäiseksi ja ainoaksi muutoksenhakuasteeksi.

Valiokunnan mielestä käsillä olevan uudistuksen tavoitteet oikeusturvan ja oikeudenhoidon parantamisesta ovat tärkeitä hallintolainkäytössä laajemminkin. Uudistustarpeiden arvioimisessa on kuitenkin kysymys käytännön toiminnan kannalta suurista ja periaatteellisesti merkittävistä asioista, jotka edellyttävät huolellista harkintaa. Siten niitä on luontevaa arvioida esimerkiksi vireillä olevien hallintolainkäytön kehittämistä koskevien valmisteluhankkeiden yhteydessä.

Lainsäädännön voimaantulo

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun lainsäädännön on tarkoitus tulla voimaan vasta vuoden 2013 alusta. Voimaantuloajankohtaa voidaan kuitenkin pitää perusteltuna ottaen huomioon tarvittavaan alemmanasteiseen sääntelyyn, tietojärjestelmän kehittämiseen, oikeudenkäyntiavustajalautakunnan perustamiseen ja muihin täytäntöönpanotoimiin vaadittava aika. Valiokunta tähdentää, että uudistuksen täytäntöönpanemiseksi tulee huolehtia myös asianmukaisista voimavaroista.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista

11 §. Valvontalautakunnalle kuuluva valvonta. Pykälän 1 momentin mukaan valvontalautakunta käsittelee ja ratkaisee luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevat lain 14 §:ssä tarkoitetut valvonta-asiat. Näitä ovat heihin kohdistuvat kirjalliset kantelut sekä oikeuskanslerin ja tuomioistuimen valvontalautakunnalle heistä tekemät ilmoitukset. Edellä yleisperusteluissa todetuista syistä valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentin loppuun lisättäväksi säännöksen, jonka mukaan luvan saanutta oikeuden-

käyntiavustajaa koskevaa valvonta-asiaa käsiteltäessä valvontalautakunnan jaostossa puhetta johtaa asianajajakuntaan kuulumaton jäsen.

9. Laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 15 §:n muuttamisesta (Uusi lakiehdotus)

15 §. Osapuolten edustaminen. Eduskunta on 1.2.2011 hyväksynyt lain riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa (HE 284/2010 vp — LaVM 32/2010 vp). Lain 15 §:n 2 momenttiin sisältyy lakiviittaus oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:ään. Luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevan lainsäädäntöuudistuksen yhteydessä oikeudenkäymiskaaren kyseinen pykälä suurelta osin muutetaan. Viittausta oikeudenkäymiskaareen on tarpeen muuttaa tämän huomioonottamiseksi.

Voimaantulo. Nyt ehdotettu lainmuutos on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain kanssa.

10. Laki vankeuslain 12 luvun 4 §:n muuttamisesta (Uusi lakiehdotus)

12 luku. Kirjeenvaihto ja puhelut

4 §. Kirjeenvaihto asiamiehen kanssa. Pykälän 1 momenttiin sisältyy lakiviittaus oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:ään. Luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevan lainsäädäntöuudistuksen yhteydessä oikeudenkäymiskaaren kyseinen pykälä suurelta osin muutetaan. Tämän vuoksi lakiviittausta on tarpeen tarkistaa.

Voimaantulo. Nyt ehdotettu lainmuutos on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain kanssa.

11. Laki tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:n muuttamisesta (Uusi lakiehdotus)

8 luku. Kirjeenvaihto ja puhelut

4 §. Kirjeenvaihto asiamiehen kanssa. Pykälän 1 momenttiin sisältyy lakiviittaus oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:ään. Luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevan lainsäädäntöuudistuksen yhteydessä oikeudenkäymiskaaren kyseinen pykälä suurelta osin muutetaan. Tämän vuoksi lakiviittausta on tarpeen tarkistaa.

Voimaantulo. Nyt ehdotettu lainmuutos on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain kanssa.

12. Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 3 luvun 7 §:n ja 6 luvun 4 §:n muuttamisesta (Uusi lakiehdotus)

3 luku. Sijoittaminen säilytystilassa, perushuolto ja siirtäminen

7 §. Siirrosta ilmoittaminen. Pykälän 1 momenttiin sisältyy lakiviittaus oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:ään. Luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevan lainsäädäntöuudistuksen yhteydessä oikeudenkäymiskaaren kyseinen pykälä suurelta osin muutetaan. Tämän vuoksi lakiviittausta on tarpeen tarkistaa.

6 luku. Kirjeenvaihto ja puhelut

4 §. Kirjeenvaihto asiamiehen kanssa. Pykälän 1 momenttiin sisältyy lakiviittaus oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:ään. Luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevan lainsäädäntöuudistuksen yhteydessä oikeudenkäymiskaaren kyseinen pykälä suurelta osin muutetaan. Tämän vuoksi lakiviittausta on tarpeen tarkistaa.

Voimaantulo. Nyt ehdotettu lainmuutos on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain kanssa.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että 2.—8. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomina,

*että 1. lakiehdotus hyväksytään muutettuna (**Valiokunnan muutosehdotukset**) ja*

*että hyväksytään uusi 9.—12. lakiehdotus (**Valiokunnan uudet lakiehdotukset**).*

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—10 §
(Kuten HE)

11 §

Valvontalautakunnalle kuuluva valvonta

Luvan saanutta oikeudenkäyntiavustajaa koskevan 14 §:ssä tarkoitetun valvonta-asian käsittelee ja ratkaisee valvontalautakunta. Valvontalautakunnasta ja sen jäsenistä on voimassa, mitä

asianajajista annetun lain 6 a, 7 a ja 7 b §:ssä, 7 j §:n 1 momentissa ja 7 k §:ssä säädetään. Luvan saanutta oikeudenkäyntiavustajaa koskevaa valvonta-asiaa käsiteltäessä valvontalautakunnan jaostossa puhetta johtaa asianajajakuntaan kuulumaton jäsen.

(2 mom. kuten HE)

12—30 §
(Kuten HE)

*Valiokunnan uudet lakiehdotukset***9.*****Laki******riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 15 §:n muuttamisesta****Eduskunnan päätöksen mukaisesti****muutetaan*** riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (394/2011) 15 §:n 2 momentti seuraavasti:

15 §

Osapuolten edustaminen

— — — — —

Osapuolen oikeudesta käyttää tuomioistuin-
sovittelussa avustajaa ja asiamiestä sekä avus-
tajan ja asiamiehen kelpoisuuteen sovelletaan,
mitä laissa säädetään oikeudenkäyntiavustajasta
ja -asiamiehestä riita-asiassa. Sovittelun edistä-

miseksi sovittelija voi osapuolen esittämästä pe-
rustellusta syystä kuitenkin hyväksyä tämän
avustajaksi tai asiamieheksi muunkin kuin
oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 momen-
tissa tarkoitetun (*poist.*) henkilön, joka ei ole
konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole
rajoitettu.

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

10.***Laki******vankeuslain 12 luvun 4 §:n muuttamisesta****Eduskunnan päätöksen mukaisesti****muutetaan*** vankeuslain (767/2005) 12 luvun 4 §:n 1 momentti seuraavasti:

12 luku

Kirjeenvaihto ja puhelut

4 §

Kirjeenvaihto asiamiehen kanssa

tarkoitettulle oikeudenkäyntiasiamiehelle tai
-avustajalle osoittamaa kirjettä tai muuta posti-
lähetyä ei saa tarkastaa eikä lukea.

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Vangin asianajajalleen tai muulle oikeuden-
käymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentissa

11.

Laki**tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:n muuttamisesta***Eduskunnan päätöksen mukaisesti***muutetaan** tutkintavankeuslain (768/2005) 8 luvun 4 §:n 1 momentti seuraavasti:

8 luku

Kirjeenvaihto ja puhelut

4 §

Kirjeenvaihto asiamiehen kanssa

Tutkintavangin asianajajalleen tai muulle oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai

5 momentissa tarkoitetulle oikeudenkäyntiasiamiehelle tai -avustajalle osoittamaa kirjettä tai muuta postilähetystä ei saa tarkastaa eikä lukea.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

12.

Laki**poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 3 luvun 7 §:n ja 6 luvun 4 §:n muuttamisesta***Eduskunnan päätöksen mukaisesti***muutetaan** poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 3 luvun 7 §:n 1 momentti ja 6 luvun 4 §:n 1 momentti seuraavasti:

3 luku

Sijoittaminen säilytystilassa, perushuolto ja siirtäminen

7 §

Siirrosta ilmoittaminen

Vapautensa menettäneen siirtämisestä on viipymättä hänen saavuttuaan toiseen säilytystilaan ilmoitettava vapautensa menettäneen osoituksen mukaan hänen lähiomaiselleen tai

muulle läheiselleen sekä vapautensa menettäneen asianajajalle tai muulle oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentissa tarkoitetulle oikeudenkäyntiasiamiehelle tai -avustajalle. Jos ilmoittamisesta on erityistä haittaa rikoksen selvittämiseksi, ilmoittamista pidätetyn siirtämisestä voidaan lykätä enintään siihen saakka, kun tuomioistuin ottaa pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen käsiteltäväksi.

6 luku

Kirjeenvaihto ja puhelut

4 §

Kirjeenvaihto asiamiehen kanssa

Vapautensa menettäneen asianajajalleen tai
muulle oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n

1 tai 5 *momentissa* tarkoitetulle oikeudenkäynti-
asiamiehelle tai -avustajalle osoittamaa kirjettä
tai muuta postilähetystä ei saa tarkastaa eikä
lukea.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 18 päivänä helmikuuta 2011

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Janina Andersson /vihr
jäs. Esko Ahonen /kesk
Kalle Jokinen /kok
Oiva Kaltiokumpu /kesk
Ilkka Kantola /sd
Sampsa Kataja /kok
Krista Kiuru /sd
Jari Larikka /kok

Outi Mäkelä /kok
Pirkko Ruohonen-Lerner /ps
Tero Rönni /sd
Mauri Salo /kesk
Kari Uotila /vas
Mirja Vehkaperä /kesk
Lasse Virén /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.

VASTALAUSE

Perustelut

Hallituksen esityksen mukainen Suomen Asianajajaliiton valvontayksikölle ja valvontalautakunnalle esitetty valvonta- ja kurinpitotoimivalta luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvojana ei vastaa puolueettoman ja riippumattoman viranomaisvalvonnan vaatimuksia.

Luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat tulisivat olemaan suurimmaksi osaksi itsenäisinä yrittäjinä toimivien lakiasiantuntijoiden lakimiehiä ja tällöin Suomen Asianajajaliiton jäseninä olevien asianajajien kilpailijoita. Ei ole asianmukaista eikä puolueettoman ja riippumattoman valvonnan vaatimuksia täyttävää, että kilpailevan toimistoryhmän etujärjestön elin valvoisi luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia. Suomen Asianajajaliiton valvontayksikkö ja valvontalautakunta eivät ole luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin nähden puolueeton ja riippumaton valvontaviranomainen.

Perustuslain 21 §:n 1 momentti edellyttää lainkäyttöelimen olevan riippumattomia. Luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin nähden valvontaelin on lainkäyttöelin, jolta on edellytettävä riippumattomuutta. Perustuslain riippumattomuuden vaatimus ei toteudu, jos Suomen Asianajajaliiton valvontayksikkö ja valvontalautakunta ovat luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvojina.

Edellä todetuista syistä Suomen Asianajajaliiton valvontayksikköä ja valvontalautakuntaa ei pidä määrätä luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvontaelimeksi.

Valiokunnan ehdottamalla muutoksella hallituksen esitykseen valvontalautakunnan puheenjohtajasta käsiteltäessä luvan saanutta oikeudenkäyntiavustajaa koskevaa kantelua ei ole merkitystä valvontayksikön ja valvontalautakunnan riippumattomuuden kannalta, koska valvontayksikkö ja valvontalautakunta olisivat Suomen Asianajajaliiton elimiä ja lautakunnan enemmistö muodostuisi asianajajista.

Suomen Asianajajaliiton puolueellisuutta korostaa järjestön kielteinen suhtautuminen lakiasiantuntijoiden asianajotoimintaan ja yleensäkin vapaaseen kilpailuun asianajotoiminnassa.

Hallituksen esityksen mukaisessa valvontamenettelyssä Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunta muuttuisi syyttäjään verrattavaan asemaan, koska valiokunnan esityksen mukaisesti valvontalautakunta tekisi esityksen kurinpitosakosta tai luvan peruuttamisesta. Valvontalautakunnan roolin muuttuminen menettelyllisesti on ristiriidassa yleisten oikeusperiaatteiden kanssa.

Valiokunnan mietinnön mukaista esitystä ehdotetaan edellä mainituista syistä muutettavaksi siten, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvontaviranomaisena olisi kaikissa tapauksissa yksinomaan oikeudenkäyntiavustajalautakunta.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on puolueeton ja riippumaton valvontaviranomainen, jolloin luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonta muodostuisi asianmukaiseksi sekä luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien luotamusta nauttivaksi. Valvonnan keskittäminen yksinomaan oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle selkiyttäisi myös menettelyä. Valvonnan erillisyyttä Suomen Asianajajaliitosta on tarkoituksenmukaista, koska luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien kohdalla valvonta koskee lain säännösten noudattamista ja Suomen Asianajajaliiton jäsenvalvonta koskee järjestön omien määräysten ja ohjeiden noudattamista. Valvonnan perusteena ei ole täten saman normiston valvonta.

Valtiontaloudellisesti ehdotuksesta ei aiheutuisi lisäkustannuksia, koska valvontamaksut menisivät Suomen Asianajajaliiton sijasta oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle. Valvontamaksujen tuotto riittää lautakunnalle valvonnasta aiheutuviin menoihin.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että 3. ja 5.—12. lakiehdotus hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisina ja

että 1., 2. ja 4. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (Vastalauseen muutosehdotukset).

Vastalauseen muutosehdotukset**1.****Laki****luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 ja 2 §
(Kuten LaVM)

11 §
(Poist.)

3 §

11 (12) §

Oikeudenkäyntiavustajalautakunta

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle kuuluva valvonta

Tässä laissa tarkoitetun luvan myöntämistä, luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvontaa sekä luvan peruuttamista ja seuraamusmaksun määräämistä varten on riippumaton oikeudenkäyntiavustajalautakunta.

Luvan peruuttamisesta, kurinpidollisesta seuraamuksesta ja seuraamusmaksun määräämisestä päättäminen kuuluvat oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle. (Poist.)

4—8 §
(Kuten LaVM)

12 (13) §

Kurinpidollinen seuraamus

9 §

(1—6 mom. kuten LaVM)

Valvonta

Luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja on 8 §:ssä tarkoitetuissa tehtävissään oikeuskanslerin (*poist.*) ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan valvonnan alainen sen mukaan kuin tässä laissa säädetään.

Jos luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan lupa on valvonta-asian tultua vireille peruutettu, (*poist.*) oikeudenkäyntiavustajalautakunta voi jatkaa asian käsittelyä ja lausua siitä, onko luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja hänen tässä laissa tarkoitetun lupansa ollessa voimassa menetellyt moitittavasti ja minkä seuraamuksen hän olisi siitä ansainnut.

10 §
(Kuten LaVM)

(8 mom. kuten LaVM)

13 (14) §

Valvonta-asian vireilletulo

Valvonta-asia tulee vireille, kun luvan saaneeseen oikeudenkäyntiavustajaan kohdistuva kirjallinen kantelu, oikeuskanslerin 10 §:n nojalla tekemä ilmoitus tai tuomioistuimen oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 10 a §:n nojalla tekemä ilmoitus saapuu *oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle*.

Jos kantelu on niin puutteellinen, ettei asiaa voida sen perusteella ottaa ratkaistavaksi, kantelijaa on määrääjassa kehotettava korjaamaan puute. Kantelijalle on samalla ilmoitettava, millä tavoin kantelu on puutteellinen, ja että *oikeudenkäyntiavustajalautakunta* voi jättää kantelun tutkittavaksi ottamatta, jos kantelija ei noudata saamaansa täydennyskehotusta. *Oikeudenkäyntiavustajalautakunta* ei ota tutkittavaksi aikaisemmin ratkaistua asiaa koskevaa kantelua, ellei kantelussa ole esitetty asiaan vaikuttavaa uutta selvitystä.

(3 mom. kuten LaVM)

14 (15) §

Valvonta-asian käsittely oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa

(1 mom. *poist.*)

Menettely valvonta-asiaa *oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa* käsiteltäessä on kirjallinen. *Luvan peruuttaminen tai seuraamusmaksun määrääminen* voidaan kuitenkin tehdä vain, jos asiassa *oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa* on järjestetty suullinen käsittely. *Oikeudenkäyntiavustajalautakunta* voi muutoinkin järjestää suullisen käsittelyn. Luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja, jota valvonta-asia koskee, ja kantelija on kutsuttava suulliseen käsittelyyn.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan on varattava luvan saaneelle oikeudenkäyntiavustajalle, jota valvonta-asia koskee, tilaisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisua. Oikeudenkäyntiavustajan tulee antaa häneltä pyydetty tiedot ja selvitykset avoimesti ja totuudenmukaisesti.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan on varattava kantelijalle tilaisuus lausua oikeudenkäyntiavustajan antaman vastauksen johdosta. *Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan* on muutoinkin huolehdittava siitä, että asia tulee riittävästi selvitettyksi.

16 §
(*Poist.*)

15 (17) §

Ratkaisu valvonta-asiassa

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan valvonta-asiassa antama päätös on laadittava erilliseksi asiakirjaksi. Siinä on oltava:

- 1) *asianimike ja päätöksen antamispäivä,*
- 2) *asianosaisten nimet ja kantelijan nimi,*
- 3) *selostus asiassa esitetyistä vaatimuksista ja vastauksista perusteluineen,*
- 4) *päätöksen perustelut,*
- 5) *lainkohdat, joita asiassa on sovellettu,*
- 6) *lopputulos; sekä*
- 7) *ratkaisukokoonpanoon kuuluneiden nimet ja asema sekä ilmoitus siitä, onko päätöksestä äänestetty; jos päätöksestä on äänestetty, päätösasiakirjaan on liitettävä eri mieltä olleiden jäsenten mielipiteet.*

16 (18) §

Julkinen päiväkirja ja julkinen ratkaisuseloste

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan on pidettävä valvonta-asioista julkista päiväkirjaa, johon on merkittävä tiedot kantelijasta, luvan saaneesta oikeudenkäyntiavustajasta, asianimikkeestä, päätöksen antamispäivästä ja päätöksen lopputuloksesta. Päiväkirjasta on myös ilmettävä asian käsittelyn vaihe. Tieto luvan peruuttamisesta ja kurinpitoseuraamusta koskevasta päätöksestä poistetaan julkisesta päiväkirjasta kymmenen vuoden kuluttua oikeudenkäyntiavustajalautakunnan päätöksen antamisesta. (*Poist.*)

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan on laadittava valvonta-asiassa antamastaan päätöksestä julkinen ratkaisuseloste. *Siinä on oltava:*

- 1) asianimike ja päätöksen antamispäivä,
- 2) kysymyksessä olevan luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan nimi,
- 3) pääpiirteittäinen selostus asiasta ja ratkaisun perusteluista,
- 4) lainkohdat, joita asiassa on sovellettu,
- 5) lopputulos; sekä
- 6) ratkaisukokoonpanoon kuuluneiden nimet ja asema sekä ilmoitus siitä, onko päätöksestä äänestetty; jos päätöksestä on äänestetty, ratkaisuselosteeseen on liitettävä eri mieltä olleiden jäsenten kannattama lopputulos ja sen perustelut.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan tulee pitää ratkaisuseloste yleisön saatavilla niin kauan kuin ratkaisua koskeva tieto on 17 §:n mukaisesti merkittynä julkiseen päiväkirjaan. (Uusi 3 mom.)

17 (19) §

Valvonta-asian käsittelyyn sovellettavista muista säännöksistä

Siltä osin kuin laissa ei toisin säädetä, valvonta-asian käsittelyyn (*poist.*) oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa sovelletaan, mitä hallintolaissa (434/2003), kielilaissa (423/2003) ja saamen kielilaissa (1086/2003) säädetään.

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan asiakirjojen ja toiminnan julkisuuteen valvonta-asiassa sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, jollei luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan salassapitovelvollisuudesta muuta johdu. Asiakirja ei kuitenkaan tule julkiseksi, ennen kuin (*poist.*) oikeudenkäyntiavustajalautakunnan päätös on annettu tai kun se on asiaan osallisen saatavissa.

18—21 §
(Kuten LaVM:n 20—23 §)

22 (24) §

Maksut

(1 mom. kuten LaVM)

Luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan on lisäksi suoritettava valvontamaksu. Valvontamaksu on suoritettava siltä vuodelta, jona oikeudenkäyntiavustajalle myönnetään tässä laissa tarkoitettu lupa, sekä lisäksi jokaiselta kalenterivuodelta, jonka alkaessa hänen lupansa on voimassa. Valvontamaksun suuruus on 350 euroa ja sen perii oikeudenkäyntiavustajalautakunta. (*Poist.*) Oikeusministeriö tarkistaa vuosittain valvontamaksun suuruuden elinkustannusindeksin nousua vastaavasti. Tarkistus tehdään kahden täyden euron tarkkuudella.

23 (25) §

Muutoksenhaku

(1 mom. kuten LaVM)

Luvan saaneella oikeudenkäyntiavustajalla, jota valvonta-asia koskee, ja oikeuskanslerilla on oikeus valittaa 14 §:ssä tarkoitettussa valvonta-asiassa annetusta (*poist.*) oikeudenkäyntiavustajalautakunnan päätöksestä Helsingin hovioikeuteen. (*Poist.*)

Määräaika valituksen tekemiselle on 30 päivää. Valitusaika alkaa siitä päivästä, jona päätös on annettu tiedoksi. Helsingin hovioikeudelle osoitettu valituskirjelmä on toimitettava määräajassa *oikeudenkäyntiavustajalautakuntaan*, jonka päätökseen valitus kohdistuu.

(4 mom. kuten LaVM)

24 ja 25 §
(Kuten LaVM:n 26 ja 27 §)

26 (28) §

Tehtävistä ilmoituksista

Asianajajista annetun lain (496/1958) mukaisen valvontalautakunnan on toimitettava oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle ilmoitus päätöksestä, jolla henkilö kurinpidollisena seuraamuksena on erotettu asianajajayhdistyksestä

tai on poistettu asianajajista annetun lain 5 b §:n 1 momentissa tarkoitettusta EU-luettelosta, sekä samalla ilmoitettava, onko päätös saanut lainvoiman.

(2 ja 3 mom. kuten LaVM)

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan on lähetettävä oikeuskanslerille jäljennös 14 §:ssä tarkoitettussa valvonta-asiassa antamastaan päätöksestä. Lisäksi oikeudenkäyntiavustajalautakunnan on lähetettävä oikeuskanslerille jäljennös 20 §:ssä tarkoitettusta luvan peruuttamista koskevasta päätöksestään.

(5 mom. *poist.*)

(5 mom. kuten LaVM:n 6 mom.)

27 ja 28 §

(Kuten LaVM:n 29 ja 30 §)

2.

Laki

asianajajista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan asianajajista annetun lain (496/1958) 3 §:n 1 ja 2 momentti, 7 ja 7 a §, 7 b §:n 1 ja 2 momentti, 7 c §:n 1 momentti, 7 e §:n 1 momentti, 7 h §:n 1 momentti, 7 i ja 7 j §, 9 §:n 1 momentti sekä 10 §:n 1 ja 3 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 3 §:n 1 momentti laissa 1095/2007, 3 §:n 2 momentti laissa 31/1993 sekä 7 ja 7 a §, 7 b §:n 1 ja 2 momentti, 7 c §:n 1 momentti, 7 e §:n 1 momentti, 7 h §:n 1 momentti, 7 i ja 7 j §, 9 §:n 1 momentti sekä 10 §:n 1 ja 3 momentti laissa 697/2004, sekä

lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 31/1993, 1249/1999 ja 1095/2007 uusi 5 ja 6 momentti, lakiin siitä lailla 697/2004 kumotun 6 a §:n tilalle uusi 6 a §, lakiin uusi 7 k §, 8 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1249/1999, uusi 2 momentti ja lakiin uusi 13 b § seuraavasti:

3 §
(Kuten LaVM)

6 a §

Asianajajayhdistyksen yhteydessä toimivat riippumattomat valvontalautakunta ja valvontayksikkö, joille kuuluvat tässä laissa säädetty asianajajien toiminnan valvontaan liittyvät tehtävät. Sen mukaan kuin valtion oikeusaputoimistoista annetussa laissa (258/2002) (*poist.*) säädetään, valvontalautakunnalle ja valvontayksikölle kuuluvat myös julkisten oikeusavustajien (*poist.*) toiminnan valvontaan liittyvät tehtävät.

(2—5 mom. kuten LaVM)

7 §
(Kuten LaVM)

7 a §

Valvontalautakuntaan kuuluvat puheenjohtaja ja yksitoista muuta jäsentä sekä heidän kunkin henkilökohtaiset varajäsenet. Puheenjohtajan ja hänen varajäsenensä sekä kuuden muun jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla asianajajia. *Viiden* jäsenen ja heidän varajäsentensä tulee olla asianajajakuntaan kuulumattomia oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittaneita henkilöitä, jotka ovat perehtyneitä asianajotoimintaan sekä lisäksi tuomarin tehtäviin taikka oikeustieteen yliopistolliseen koulutukseen ja tutkimukseen. (*Poist.*) Valvontalautakunnan jäsenten ja varajäsenten toimikausi on kolme vuotta.

Asianajajayhdistyksen valtuuskunta valitsee valvontalautakunnan puheenjohtajan ja hänen varajäsenensä sekä asianajajakuntaan kuuluvat jäsenet ja heidän varajäsenensä. Valtioneuvosto nimittää asianajajakuntaan kuulumattomat valvontalautakunnan jäsenet ja heidän varajäsenensä oikeusministeriön esityksestä. Ennen esityksen tekemistä oikeusministeriön on pyydettävä ehdokkaiden kelpoisuudesta tehtävään asianajajayhdistyksen lausunto (*poist.*). Lausunto on pyydettävä kaksi kertaa niin monesta ehdokkaasta kuin on nimitettäviä. Valvontalautakunta valitsee keskuudestaan kolme varapuheenjohtajaa.

(3 mom. kuten LaVM)

7 b §

Valvontalautakunta voi toimia neljänä jaostona, joihin kuhunkin kuuluu kolme jäsentä. Jaostojen kokoonpanon määrää valvontalautakunta siten, että kuhunkin jaostoon kuuluu jäsenenä enintään kaksi asianajajaa ja enintään kaksi

asianajajakuntaan kuulumatonta jäsentä. Jaostojen puheenjohtajina toimivat valvontalautakunnan puheenjohtaja ja kolme varapuheenjohtajaa. Palkkioriita-asiaa käsiteltäessä jaostossa johtaa puhetta kuitenkin 7 a §:n 1 momentissa tarkoitettu jäsen, joka ei ole asianajaja (*poist.*).

Valvontalautakunnan täyistunto on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään *kuusi* muuta jäsentä on saapuvilla. Valvontalautakunnan jaosto on päätösvaltainen, kun kaikki sen jäsenet ovat saapuvilla.

— — — — —
7 c, 7 e, 7 h—7 k, 8—10 ja 13 b §
(Kuten LaVM)

(1 ja 2 mom. kuten LaVM)

Tämän lain voimaan tullessa valvontalautakunnan jäsenenä olevien toimikausi jatkuu sen määräajan loppuun, joksi heidät on valittu tai nimitetty. (*Poist.*)

(4—6 mom. kuten LaVM)

4.

Laki

oikeudenkäymiskaaren 15 ja 31 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §, 4 §:n 1 momentti ja 10 a §:n 1 momentti sekä 31 luvun 13 § ja 18 §:n 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 15 luvun 2 § laeissa 764/2001, 259/2002 ja 578/2009, 4 §:n 1 momentti laissa 259/2002 ja 10 a §:n 1 momentti laissa 497/1958 sekä 31 luvun 13 § laissa 109/1960 ja 18 §:n 3 momentti laissa 666/2005, sekä

lisätään lain 15 luvun 1 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 21/1972, uusi 4 momentti ja 31 luvun 3 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 109/1960, uusi 2 momentti seuraavasti:

15 luku

Oikeudenkäyntiasiamiehestä

1, 2 ja 4 §
(Kuten LaVM)

10 a §

Jos oikeudenkäyntiasiamies tai -avustaja osoittautuu epärehelliseksi, ymmärtämättömäksi tai taitamattomaksi taikka jos hänet havaitaan toimeensa muutoin sopimattomaksi, saa tuomioistuvin kieltää häntä esiintymästä kyseisessä asiassa. Tuomioistuvin voi myös, jos siihen on syytä, kieltää häneltä oikeuden toimia siinä tuo-

mioistuimessa oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana enintään kolmen vuoden ajaksi. Kun päätös koskee asianajajaa tai julkista oikeusavustajaa (*poist.*), tuomioistuimen on ilmoitettava päätöksestä asianajajista annetun lain (496/1958) 6 a §:n 1 momentissa tarkoitetulle valvontalautakunnalle ja kun päätös koskee luvan saanutta oikeudenkäyntiavustajaa luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetun lain (/) 3 §:ssä tarkoitetulle oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle. Jos asianajaja tai julkinen oikeusavustaja (*poist.*) menettelee muutoin velvollisuuksiensa vastaisesti, tuomioistuin voi ilmoittaa menettelyn valvontalautakunnan käsiteltäväksi. Jos luvan saanut oikeudenkäynti-

avustaja menettelee muutoin velvollisuuksiensa vastaisesti, tuomioistuin voi ilmoittaa menettelyn oikeudenkäyntiavustajalautakunnan käsiteltäväksi.

— — — — —

31 luku

Ylimääräisestä muutoksenhausta

3, 13 ja 18 §
(Kuten LaVM)

Voimaantulosäännös
(Kuten LaVM)

Helsingissä 18 päivänä helmikuuta 2011

Pirkko Ruohonen-Lerner /ps